

VOX URBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

BIS IN MENSE PRODIT

Pretium annuae subnotationis, *ante solvendum*, est: in Italia Libellarum 10;
ubique extra Italiam Lib. 15; M. 12; Sch. 12; Doll. 3; Rubl. 6; Flor. 7½.

Inscriptiones et omne genus indicationes pretio aequissimo referuntur, quod est in extremis commentarii paginis
Lib. 0.50 pro unoquoque centimetro quadrato.

Cuncta mittantur ad ARISTIDEM LEONORI equitem, commentarii VOX URBIS possessorem et administratorem

ROMA — Via Alessandrina, 87 — ROMA

Subnotatio fieri potest:

IN RUSSIA	IN ANGLIA	IN CIVITATIBUS FOEDERATIS AMERICA SEPTENTR.	IN GERMANIA	IN CANADA
Apud GESETHNER ET WOLF	Apud BURNS AND OATES	Apud FREDERICUM PUSTET	Apud FREDERICUM PUSTET	Apud LIBRARIUM CHAMBERLAIN FRANK
VARSAVIAE POLONORUM	LONDON W.	S. Sedis. Apost. et S. Rituum Congr. Typogr.	S. Sedis. Apost. et S. Rituum Congr.	MONTREAL
Krakowskie Przedmiescie, 15	28, Orchard Street.	NEW YORK 52, Barclay Street.	CINCINNATI 438, Main Street.	1099, Rue St-Jacques.

RERUM INDEX

LEONI XIII PONTIFICI MAXIMO	R. Reyes.
CONSOVIATIONUM VIREB QUOMODO EXERENDAE	I. Toniolo.
DE CASSIO SEVERO	I. Marra.
ATHENAEA ET AUDITORES IN AMERICA	Senior.
FR. ANGELICI FAESULANI TABULA DEIPARAM IN CAELUM ERECTAM RE- FERENS	X.
RECENS AERIAE NAVIGATIONIS PROGRESSUS	M. Lani.
VITA FUNCTI VIRI CLARIORES	I. P.
THEATRUM MARCELLI	Romanus.
DE LEGALITATE COEMETERIORUM CHRISTIANORUM	M. Armellini.
ALOISII CLASII «LUSUS PASTORALIS»	I. Battaglia.
EX ISTRIA	L. P. Microvir.
FRUSTULA	Forfex.
ANNALES	Poplicola.
PUBLICI PER ORBEM COETUS LEGIBUS FERENDIS	Scriba.
LIBRORUM RECENSIO	P. Angelini.
AENIGMATA	A. E. De Druffel.

In tertia operculi pagina:

SOCIUS MONITUM	Vox Urbis.
PER ORBEM	Rufus.
VARIA: Quenam innocentibus culpa, consensu gentium confirmata?	
- Ioci	P. d. V.

ROMAE

EX OFFICINA PACIS, PH. CUGGIANI

35, Via della Pace

M CM

ARIUS

ARTIFEX CELEBERRIMUS

veniant.

Commentarii VOX URBIS admi-
nistratorem, ROMAE, VIA ALESSANDRINA, 87.

LIBER (valgo "ALBUM")
praecipua Urbis referens, pulcritu-
dine insignis atque, commentarii
Vox Urbis moderatore iubente, expresse con-
flatus, apud eundem commentarii admini-
stratorem, ROMAE, VIA ALESSANDRINA, 87,
ven. lib. 1.50.

ET RESPONSIA SUPER EXTENSIONE JUBILAEI ANNI MCM

ad universam Ecclesiam
proposita in commodum confessoriorum a THOMA ARIZ-
ZOLI Missionario Apostolico Imperiali, Sacrae Potenti-
ssimae officiali.

Summus Pontifex
concepit in ordine ad Jubilaeum extendendas et complectantur praeci-
pium eorum qui in Jubilaeum proponuntur. Responsa sacrae Potenti-
ssimae officiali, quae sunt facti memorare, memorantur.
Actus Pontificis pontificis super extensione Jubilaei et, maxime
ex parte, Actus et Constitutionibus Benedicti XIV de sua festi-
tate confessorum, tractatus curata.

apud eundem. Vox Urbis administra-
torem, ROMAE, VIA ALESSANDRINA, 87.

FIGURAE URBIS ROMAE

ARTE PHOTOGRAPHICA EXPRESSAE

COLLECTIONES VARIAE ET NUMERO ET PRETIO

Venit apud eundem. VOX URBIS Administrationem.

URBIS E IANICULO MONTE PROSPECTUS

(m. 1.10 x 0.24)

qui sociis commentarii VOX URBIS dono datur,

venit singillatim L. 2.50

apud eundem. VOX URBIS Administrationem.

SI QUIS FLURA REQUISIVERIT HUIUS PROSPECTUS EXEMPLARIA
EA MINORI ACCIPIET PRETIO.

Nuperrime prodiit

EXCERPTA, sive de propecta latinitate, PETRI ANGELINI
liber, constans
paginis cix, excerptus ex Commentario Vox Urbis. - Venit lib. 1.50,
apud eundem Commentarii administratorem, ROMAE, VIA ALES-
SANDRINA, 87.

Capponi Franciscus et Soc.

AIRAV

OFFICINA

ANAGLYPTIS, GENIIS CONCHISQUE CAELANDIS

PRAESERTIM IN REDDENDIS FIGURIS

PHOTOGRAPHICE EXPRESSIS

TEMPERANTIA IN PRETIO - DILIGENTIA IN OPERE

ROMAE - Via Sistina, 129 - ROMAE

LE LAUDI LATINE

IL CANTICO DEL SOLE

SAN FRANCESCO D'ASSISI

S. Maria degli Angeli, presso Assisi, tip. della Parrocchia, 1897

Hoc libello praeter venustam praefationem a Paulo Sabatier, viro
rei longe peritissimo, conscriptam, continentur laudes latinas cum inter-
pretatione italica. Canticum Solis, necnon illa Spani perfectionis capita,
quae Cantici originem exponunt, aliisque permulta. Libellum, quem
proxime alii subsequenter ad parvam Bibliothecam Franciscanum compa-
randam, Iulius Salvadori, litteris tradendis doctor egregius, maxima
edit cura. Romae apud commentarii Vox Urbis Administrationem venit
L. 0.50, in pauperum levamen.

VOX URBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

BIS IN MENSE PRODIT

Pretium annuae subnotationis, *ante solvendum*, est: in Italia Libellarum 10;
ubique extra Italiam Lib. 15; M. 12; Sch. 12; Doll. 3; Rubl. 6; Flor. 7½.

Inscriptiones et omne genus indicationes pretio aequissimo referuntur, quod est in extremis commentarii paginis
Lib. 0.50 pro unoquoque centimetro quadrato.

Cuncta mittantur ad ARISTIDEM LEONORI equitem, commentarii VOX URBIS possessorem et administratorem

ROMA — Via Alessandrina, 87 — ROMA

Subnotatio fieri potest:

IN RUSSIA

Apud GERTHNER ET WOLF
VARSAVIAE POLONORUM
Krakowskie Przedmiescie, 15

IN ANGLIA

Apud BURNS AND OATES
LONDON W.
28, Orchard Street.

IN CIVITATIBUS FOEDERATIS AMERICA SEPTENTR.

Apud FREDERICUM POSTER
S. Sedis Apost et S. Rituum Congr. Typogr.
NEW YORK
52, Barclay Street.

IN GERMANIA

Apud FREDERICUM POSTER
S. Sedis Apost et S. Rituum Congr.
Typogr.
RATISBONAE in BAVARIA

IN CANADA

Apud LIBRARIUM GEORGIUM FETTER
MONTREAL
1099, Rue Notre-Dame.

RERUM INDEX

LEONI XIII PONTIFICI MAXIMO
CONSOCIATIONUM VIRES QUOMODO EXERCENDAE
DE CASSIO SEVERO
ATHENARA ET AUDITORES IN AMERICA
FR. ANGELICI FAESULANI TABULA DEIPARAM IN CAELUM EVECTAM RE-
FERENS
RECELS AERIAE NAVIGATIONIS PROGRESSUS
VITA FUNCTI VIRI CLARIORES
THEATRUM MARCELLI
DE LEGALITATE COEMETERIORUM CHRISTIANORUM
ALOISII CLASH « LUSUS PASTORALES »
EX ISTRIA
FRUSTULA
ANNALES
PUBLICI PER ORBEM CORTUS LEGIBUS FERENDIS
LIBRORUM RECENSIO
AENIGMATA

R. Reyes.
I. Toniolo.
I. Marra.
Senior.
X.
M. Lani.
I. F.
Romanus.
M. Armellini.
I. Battanina.
L. P. Microvir.
Forfex.
Poplicola.
Scriba.
P. Angelini.
A. E. De Druffel.

In tertia operculi pagina:

SOCIUS MONITUM
PER ORBEM
VARIA: Quenam innocentibus culpa, consensu gentium confirmata?
- Ioci

Vox Urbis.
Rufus.
P. d. V.

ROMAE

EX OFFICINA PACIS, PH. CUGGIANI

35, Via della Pace

M CMI

*** FIDES ***
quod melius organum
STRADIVARIUS
CREMONENSIS ARTIFEX CELEBRISSIMUS
venit
VENETUM apud Commentarii VOX URBIS admi-
nistratorem, ROMAE, VIA ALESSANDRINA, 87

DUBIA ET RESPONSIO SUPER EXTENSIONE
IUBILAEI ANNI MCM ad universam Ecclesiam
inproposita in commodum confessorum a Thoma Anz-
zoli Missionario Apostolico Imperiali, Sacrae Poeni-
tentiae Officiali
Papa huiusmodi explicant facultates quas Summus Pontifex
concedit in ordine ad Iubilaeum exercendas et complectuntur prae-
scripta canonici in Iubilaeis proponuntur. Responsa sacrae Poeni-
tentiae, Iubilaei, data, quae opus fuit memorare, memorantur
Accedunt Constitutiones pontificiae super extensione Iubilaei et maxima
ex parte, Iubilaei et Constitutionibus Benedicti XIV de uni-
versis confessoribus Iubilaeum exercenda
Opusculum veni apud comm.
torum, ROMAE, VIA ALESSANDRINA, 87

Latinitas, sive de profecta latinitate,
liber, constans
ex excerptis ex Commentario Vox Urbis. - Venit lib. 1.50,
apud eundem Commentarii administratorem, ROMAE, VIA ALES-
SANDRINA, 87.

Ciampini Franciscus et Soc.
AIRAV
OFFICINA
AGALYPTIS, GENNIS CONCHISQUE CAELANDIS
PHOTGRAPHICE EXPRESSIS
PRAESERTIM IN REDDENDIS FIGURIS
TEMPERANTIA IN PRETIO - DILIGENTIA IN OPERE
ROMAE - Via Sistina, 129 - ROMAE

LIBER (vulgo "ALBUM,")
praecipua Urbis referens, pulchritu-
dine insignis atque, commentarii
Vox Urbis moderatore iubente, expresse con-
flatus, apud eundem commentarii admini-
stratorem, ROMAE, VIA ALESSANDRINA, 87,
ven. lib. 1.50.

FIGURAE URBIS ROMAE
ARTE PHOTOGRAPHICA EXPRESSAE
COLLECTIONES VARIAE ET NUMERO ET PRETIO
venit apud comm. VOX URBIS administratorem
URBIS E IANICULO MONTE PROSPECTUS
(m. 1.10 x 0.24)
qui sociis commentarii VOX URBIS dono datur,
venit singulatum L. 2.50
apud comm. VOX URBIS administratorem.
SI QUIS PLURA REQUISIVERIT HUIUS PROSPECTUS EXEMPLARIA
EA MINORI ACCIPIET PRETIO.

PETRI ANGELINI
liber, constans
ex excerptis ex Commentario Vox Urbis. - Venit lib. 1.50,
apud eundem Commentarii administratorem, ROMAE, VIA ALES-
SANDRINA, 87.

LE LAUDI LATINE
IL CANTICO DEL SOLE
SAN FRANCESCO D'ASSISI
S. Maria degli Angeli, presso Assisi, tip. della Porziuncola, 1897
Hoc libello praeter venustam praefationem a Paulo Sabatier, viro
rei longe peritissimo, conscriptam, continentur laudes latinas cum inter-
pretatione Italica. Canticum Solis, necnon illa Speculi perfectionis capita,
quae Cantici originem exponunt, aliaque permulta. Libellum, quem
proxime alii subsequenter ad parvam Bibliothecam Franciscanam compa-
randam, Iulius Salvadori, litteris tradendis doctor egregius, maxima
edit cura. Romae apud commentarii Vox Urbis Administrationem venit
L. 0.50, in pauperum levamen.

VOX URBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

PRETIUM SUBNOTATIONIS:

In Italia: Lib. 10 — Ubique extra Italiam:
Lib. 15, M. 12, Sch. 12, Doll. 3, Rubl. 6, Flor. 7 1/2.

BIS IN MENSE PRODIT

POSSESSOR ET ADMINISTRATOR:

ARISTIDES LEONORI, eques.
ROMAE - Via Alessandrina, 87.

LEONI XIII PONTIFICI MAXIMO

*Alme Leo, coleris fidei morumque magister,
Et merita cingis fronde poeta caput.
Ne pudeat niveos lauro redimire capillos,
Alcaicam manibus nec rapuisse lyram.
Postulat haec tempus: decuerunt optima summos
Carmina Pontifices, stat quibus Urbe decus.
Ars Tibi divinos pulcherrima servat honores,
Seu fuerit gemmis, seu decorata rosis.
Saecula praetereunt: veniunt nova saecula: noctis
Astra micant: populos somnus et umbra tenent.
Tu vigiles curas, romana, solus, in aula,
Demulces feriens, clarus ab arte, lyram.
Aspirare solet Tibi numen ab aethere lapsum:
Iussa Dei populos, hoc referente, doces.
Nuntius hic recreat longae fastidia noctis:
Hic citharam pulsat, Tu memoranda canis.
Tu, Pater alme, potes magnos superare poetas,
Seu vocet Urbs veteres, seu ferat ipsa novos.
Iura Dei celebras, scelerataque dicta refellis;
Iuraque das miseris, das sua divitibus
Ut via sit Christus, vita ut mortalibus, aures
Pulchrius ad nostras, Te recinente, venit.
Te duo pangentem plauserunt saecula carmen;
At sonitum carmen tempus in omne dabit.
Turba poetarum, sine numine turpia cantans,
Conticuit pulchros Te meditante modos.
Desipiunt nostro doctores tempore: ludens
Carminibus Tu gentes erudis omnigenas.
O mihi, Sancte Pater, iamdudum fessa priusquam
Lumina mox claudam, fausta precare, rogo.*

RAPHAEL REYES S. I.

CONSOCIATIONUM VIRES QUOMODO EXERENDAE

OPIFICES agricolaeque omnes, quorum innu-
merabiles turbae, nomine a patrum lingua
usurpato, proletarii dicuntur, duplicem futuro
tempore ordinem assequuntur: primum enim suas
vires una cum divitum pecunia in augendas indu-
strias conferent, mox ipsi minores ausus com-
mercio aut arte tentabunt. Hi, dum scribimus,
licet resolutus veluti exercitus per urbes atque
per agros adhuc dissipati, suorum tamen in-
iurium sibi conscii esse videntur, quae hactenus
ignorant. Metus inde ortus ingens, non ali-
ter ac si favilla ignitae pulveris immenso
acervo esset admota: quo discrimine excitati
Christifideles et ipsi vires consociarunt ad mi-
seros omnes redimendos, rati meliores dies non
ruina parandos, quam Caroli Marxi assaeclae
moliuntur, sed restitutis opificum agrorumque
ordinibus, iunctisque eorum apto foedere viribus.

Non tam enim communes dolores, quam
coniurata odia, insana consilia, infidae spon-
siones, fallaces spes primos pauperum mani-
pulos moverunt, ut coirent. At evulgatus quoque
sensim est atque diffusus communis utilitatis
sensus, communis iuris cognitio in plebem
propagata, incensique animi ad ea, quae tam
concordi voluntate expetierant, assequenda.
Simul autem aucta novae pactionis ineundae
necessitas, cuius foedere iungantur omnes,
quotquot labore manuum vitam traducunt. Rei
caput erunt adlecti per multitudinem legati,
qui eius partes coram republica vel contra
primorum ordines gerant perpetuo, curas fo-
veant, negotia provehant, iura vindicent: itaque
ea bona quae maiores, artium sodaliciis con-
stitutis, caverant, hodie innovantur, ubique
exsistunt, ubique succrescunt, ubique vigent.

In Anglia a saeculo iam inita via, initiaque
a collegiis secreto conductis sumpta; deinde
paullatim ad notissimas illas Trades-unions
consociationes ventum est, quarum iura, ho-
diernis legibus sarta tecta esse innotuit om-
nibus. Neque opifices tantum, sed et ipsa res-
publica, novorum ordinum pondera pluries ex-
perti sunt.

Varia alibi nomina pro varia locorum gen-
tiumque indole; at una semper eademque res:

COMMENTARII "VOX URBIS", INDICES SINGULI

VIII num. ann. IV.

De graecis litteris tuendis in scholis secundi ordinis - N. CAPO.
De «Legenda Trium Sociorum» - F. RAMORINO.
Crucis historia - Ex ineditis M. ARMELLINI.
De Sibyllis - G. P.
Inanientis sapientiae placita - A. CERASOLI.
Lollus sive de propecta latinitate - P. ANGELINI.
Ex Batavia - De certamine poetico Hoeufftiano - G. B. SPRUYT.
Communis vitae - De Paschalibus dapibus - H. DE VECCHI-PIERALICE.
Ex Americis - De rebus civilibus varia - H. DOSWALD.
Annales - POPPICOLA.
Publici per orbem coetus legibus ferendis - SCRIBA.
Nicola Machiavelli sententiae de regni administratione - C. DUNO.
Editorum recensio - P. A. H. P.
Aenigmata - H. GUPPIN.

In tertia operculi pagina:

Per orbem - VIATOR.
Varia: *Divinatio per chartas luteas - A quo Americae nomen? - Quid de humano genere XII° saeculo? - Tribus diebus Atlanticus praeterterminus* - Ioci - P. d. V.

IX num. ann. IV.

Poetici certaminis victor argenteo munimine decoratus - VOX URBIS - FR. X. REUSS.
Kallisto Mantis - I. TONIOLO.
De latina lingua in popularibus athenais - H. DE VECCHI-PIERALICE.
De Socrate fabula - A. COSTAGGINI.
«Typographia» ac «telegraphus» apud antiquos - R. PANCARO.
De Tertulliano rhetore - I. MARA.
Crucis historia - Ex ineditis M. ARMELLINI.
Arabum mores - A. VIEILLOT.
Lollus sive de propecta latinitate - P. ANGELINI.
Quorundam animalium viae, pugnae, instinctus - M. LANI.
Ex Americis - De praeside Mac Kinley suo muneri initiato - H. DOSWALD.
Annales - POPPICOLA.
Publici per orbem coetus legibus ferendis - SCRIBA.
Librorum recensio - I. F.
Aenigmata - I. BATTANIUS.

In tertia operculi pagina:

Per orbem - VIATOR.
Varia: *Paschalis curvus et Columba Paschalis, Florentiae - Cornix et bellum - Infernus dicenda urbs erit?...* - Ioci - P. d. V.

X num. ann. IV.

E Sine novissima dubia - P. ROSSANI.
De latina lingua in popularibus athenais - H. D. V. PIERALICE.
Iaponiorum fabulae commenticiae - A. COSTAGGINI.
De sancto Paulino poeta - I. LEMETTE.
In saeculum xx a reparata per Christum hominum salute - FR. X. REUSS.
De planeta Marte - ALPHA.
De Sibyllis a Raphaela Sanctio pictis - LAELIUS.
Nuperae effusiones in Graecia et Mycenaea aetate - G. P.
Ludi veteres et recentiores - De «digitorum micatione» - SENIOR.
Napoleonis ingluviis - I. ANTONELLI.

Lollus sive de propecta latinitate - P. ANGELINI.
Horae subsecivae - In Iosephi Verdi obitu - A. PIZZUTO - Graphis ex vero adumbrata - I. FEDELE.
De tabaco nonnulla - P. ALEXIS.
Annales - POPPICOLA.
Publici per orbem coetus legibus ferendis - SCRIBA.
Librorum recensio - P. A. - H. P.
Aenigmata - F. PALATA.

In tertia operculi pagina:

Per orbem - VIATOR.
Varia: *Insanienti restituta mens per singularem interpretationem* - Ioci - P. d. V.
Epistolarum commercium - A. SECRETIS.

XI num. ann. IV.

De arbitris lege adeundis - P. ROSSANI.
De graecis litteris tuendis in scholis secundi ordinis - N. CAPO.
Musica et excellentes ingenio viri - SENIOR.
De Hieronymo Venantio deque eius libro qui «Callophilla», seu «de pulcri amore» inscribitur - MARCUS BELL.
Divini Spiritus representatio apud Urbevetanum civitatem - ALOISIIUS FUMI.
De urbano templo S. Caeciliae deque recentibus in ipso effusionibus - ROMANUS.
Quorundam animalium viae, pugnae, instinctus - M. LANI.
Constantis vitae - Peregrinatio per subiculum - H. D. V. PIERALICE.
Lollus sive de propecta latinitate - P. ANGELINI.
In Iosephum Verdium - A. CERASOLI.
Latinae adnotationum: Factio, Seditio, Rebellio, Tumultus - FORFEX.
Annales - POPPICOLA.
Publici per orbem coetus legibus ferendis - SCRIBA.
Librorum recensio - I. M.
Aenigmata - I. BATTANIUS.

In tertia operculi pagina:

Per orbem - VIATOR.
Varia: *Funera canis - Nova in latrones ex apibus arma - Photographia ex electride - Bibliotheca Babilonensis - Utilitas ex fumo* - Ioci - P. d. V.

XII num. ann. IV.

Victis atque victoribus quae sit in colonis fortuna - P. ROSSANI.
De humaniorum litterarum progressu post recentissima physiorum incrementa - Ex scriptis MAURI RICCI.
De disciplinis pueris traditis apud Romanos - G. P.
Par viatorum - De vita humana meditatio - FR. X. REUSS.
Ex Americis - De urbe Pittsburgensi - H. DOSWALD.
Sapientum inventa - Sol in servitatem redactus - Vita in metallis - M. LANI.
De Clasio poeta - v. a.
Adamantium fulgidissimae gemmae - A. COSTAGGINI.
Arabum mores - A. VIEILLOT.
Annales - POPPICOLA.
Publici per orbem coetus legibus ferendis - SCRIBA.
Librorum recensio - X.
Aenigmata - FR. PALATA.

In tertia operculi pagina:

Per orbem - VIATOR.
Varia: *Interdum quanti sit induere vestes alienas* - Ioci - P. d. V.

XIII num. ann. IV.

De Russorum imperio - D. LASCARIS.
Civile liberalium artium officium - I. ANTONELLI.
De sancto Paulino poeta - I. LEMETTE.
De urbe Propertii natali - FORFEX.
Custos Massiliensis Maria (Notre-Dame de la Garde) - FR. X. REUSS.
Ex Caledonia - De studiorum Universitate Glasguensi - SCOTUS.
Beati Angelici Faesulani tabula Petrum apostolum referens Christianos admonentem - LAELIUS.
Populare Helvetiorum theatrum - A. COSTAGGINI.
De nuperis effusionibus cretensibus - G. P.
Aloisii Clasi «Lusus pastorales» - Latine vertit I. BATTANIUS.
De americanarum rerum ostentu ad urbem Uropolim - I. De urbe Uropolitana Buffalo - H. DOSWALD.
Arabum mores - A. VIEILLOT.
Annales - POPPICOLA.
Aenigmata - FR. PALATA.

In tertia operculi pagina:

Sociis monitum - Vox Urbis.
Per orbem - VIATOR.
Varia: *Rhinoceros albus* - Ioci - P. d. V.

XIV num. ann. IV.

Ad «Praeconem Latinum» - N. CAPO.
De subtiliore latinae orationis cognitione - A. CIMA.
Pax! - A. M. CERASOLI.
Latinae adnotationum: Maurus Roccus Ioanni Taddeo - Ex scriptis M. RICCI.
Oratio ad discipulos gymnasii habita studiis absolutis - I. WABNER.
Ab Helvetia ad Nordicum caput - LAELIUS.
Collectiones et collectores - H. D. V. PIERALICE.
De polari vertice attingendo - A. COSTAGGINI.
Aloisii Clasi «Lusus pastorales» - Latine vertit I. BATTANIUS.
Frustrula - FORFEX.
Annales - POPPICOLA.
Publici per orbem coetus legibus ferendis - SCRIBA.
Aenigmata - FR. PALATA.

In tertia operculi pagina:

Per orbem - VIATOR.
Varia: *De nivalis scitamentis* - Ioci - P. d. V.

XV num. ann. IV.

Australianae civitates iure domini communicato constitutae - P. ROSSANI.
De pronuntiatione et studio linguae latinae - H. P.
De legalitate coemeteriorum christianorum - Ex ineditis M. ARMELLINI.
Uvae cornutae origo - H. D. V. PIERALICE.
Theatrum olympicum vicentinum - LAELIUS.
De liberalium artium fato in futura publica re - I. ANTONELLI.
Alexander Botticellius - A. COSTAGGINI.
Communia vitae - De salutatione - P. ALEXIS.
Aloisii Clasi «Lusus pastorales» - Latine vertit I. BATTANIUS.
De «phototerapia» - FORFEX.
Arabum mores - A. VIEILLOT.
Annales - POPPICOLA.
Publici per orbem coetus legibus ferendis - SCRIBA.
Aenigmata - A. E. DE DRUFFEL.

In tertia operculi pagina:

Sociis monitum - Vox Urbis.
Per orbem - VIATOR.
Varia: *Ioci* - P. d. V.

Quae verba scilicet Cassii ingenium moresque effingunt atque exprimunt, adeo ut ab initio hominem perspicimus, qui praeter ceteros novarum rerum civilium obtrectatores summa animi vi atque acerbitate excellit.

De Cassio Severo deque eius vita, orationibus, libellis pauca neque satis certa accipimus, atque ea, vel pleraque, vel potius omnia non ex eius scriptis nobis eruere licet, cum neque orationes, neque libelli, ob temporis iniquitatem, exstiterint, sed ex nonnullis locis, in quibus aequales eius scriptores vel inferioris aetatis, hic illic, arrepta occasione, de Cassii moribus, ingenio, doctrina sermonem instituerunt. Itaque quod ad tempus attinet, quo natus, quo mortuus sit, ita sese res habent, ut hoc tantum pro certo habeamus, Cassium Severum Augusti temporibus floruisse. Utenumque erit, haud absurdum videbitur (1), nonnullis locis, ex quibus de Cassii temporibus nonnihil probabilius colligi potest, diligenter perpensis, quid tandem de hac quaestione sentiendum sit diiudicare, eoque etiam magis quod a vera longe ratione mihi videntur litterati homines abesse, qui Cassium anno fere ab Urbe condita dccx natum esse contendunt (2).

Ac primum dubitari non potest quin Cassius in exilio supremum diem obierit, ut scriptum apud Hieronymum legimus (3): «Anno mxxlviii Abr. = dclxxxv ab U. C. = xxxii p. Chr. n. Cassius Severus orator egregius qui Quintianum illud proverbium luserat, xxv^o exsilio sui anno in summa inopia moritur, vix panno verenda contactus». Ex quo patet Cassium in exilium electum esse anno fere septimo vel, si placet, octavo p. Chr. n.

Nonnulla quoque ex quodam Taciti loco nobis eruere licet, qui, non minus idoneus auctor, in IV *Annalium* haec habet:

«Relatum et de Cassio Severo exsule, qui sordidae originis, maleficae vitae, sed orandi validus, per immodicas inimicitias ut iudicio iurati senatus Cretam amoveretur effecerat, atque illic eadem actitando recentia veteraque odia advertit, bonisque exutus, interdicto igni atque aqua, saxo Seripho consenuit».

Cassium igitur saxo Seripho extremum vitae tempus degisse, ibi consenuisse, ibidemque mortuum esse pro certo in praesens haberi potest; quam ob rem in meam sententiam, benigne lector, te iturum pedibus confido, si dicam eum quum fere annum quadragesimum aetatis ageret a republica amotum esse. Nonne melius vim eam intelliges, quae est in tacitano verbo «consenuit»? Ac ceterum vix est credibile hoc Augustum sivilisse, Cassium illum otiosam aetatem et quietam sine ullo aut labore aut contentione Romae ad quinquagesimum (4) usque annum traducere; Augustum dico, qui glisciente in dies Cassii dicacitate ac libertate, eum speculabatur et custodiebat, ut primo quoque tempore percelleret atque everteret; Cassium dico, qui praeclara reclamatione, tum orationibus tum libellis

ipsi divo Augusto eiusque in republica sociis acerrime obtrectabat. Adde etiam quod tum maxime tacitiana verba intellegemus, quae sunt: «illic (h. e. Creta) Cassius eadem actitando, etc.», si hoc inter nos convenerit, eum Cretam amotum esse quum mediam illam aetatem ageret, quam dicunt, constantem, quamque unam ei praebere omnes potuisse vires ut acerbius in adversarios invehi insectarique vehementius pergeret, recentia veteraque odia adverteret, vix quisquam negabit. Quae cum ita sint concluditur admodum verisimili ratione Cassium non ante annum ab U. C. dccxx natum esse (1).

(Ad proximum numerum).

IOSEPHUS MARRA.

ATHENAEA ET AUDITORES

IN AMERICA

Siquis ex iis, qui apud nos in Athenaeis audiunt, brevi oratores, mathematici, medicique futuri, vespertinis horis praesertim versaretur in frequentioribus viis Americanarum urbium, et per aperta mercium emporia, per patentes tabernas, per officinas, quocumque demum venale aliquid sit ab aurifice ad lanium, difficile sibi suaderet ibi esse eos, ibique servire, quos ipse matutinis et meridianis horis collegas appellaret in disciplinis discendis, et salutaret amplectereturque fraterno amplexu societate artis et communione scientiae sibi animo, conditione, expectatione copulatos. Nihilominus haec esse scimus, et magna quidem cum laude adolescentium narramus, quibus illud eximium prae ceteris est, neque tempus otio perdere, et decere futurum hominem necessaria sibi labore honesto et conveniente comparare. Qui enim ibi in litteras liberalesque artes comparandas incumbunt, tum si rei familiaris angustia sit, tum si commodiorem vitam agere lubeat, tum si turpe ducant tempus accordia perdere et otio, ita agunt et curant, ut horis ante meridiem disciplinae, cui haerent in Athenaeo, data, vespertinas aut post meridiem horas labori, aut occupationi tradant, unde sibi emolumentum redeat honestum, atque ab otio fuga et inertia, quibus utrisque nil perniciosius; addam et adolescentibus nihil gravius circa mores et mentis acumen. Unde illud Ovidianum credo dignum:

Otia si tollas, periere Cupidinis artes,
Disiectasque iacent, et sine honore faces.

Hanc autem sententiam exemplo probans illustri prosequitur:

Quaeritur Aegistius quare sit factus adulter?
In promptu causa est: desidiosus erat.

Qua in re si debitae iuvenibus persolvendae sunt laudes, qui cupiant potius laboriose et interdum vel humiliter facere, quam periculose et sine fructu inertes marcescere, praeclara tamen Athenaeorum curatoribus danda est laus, quorum diligentia, opera, industria, suavis tiro-nibus est nihil in hac vita magis esse cuius fugiendum atque vitandum, nisi socordiam, ignaviam, inertiam; in hisce autem vitandis ac fu-

giendis, omnes labores corporis, ministeria omnia, quae sine infamia possint, esse obeunda. Idque ut fiat, Collegia, Fratriae, Athenaeorum Duces, Magistri, Curatores, Praesides, Addicti, Consulentes, et iuvenibus illa suadent, ne otio tabescant, et mercatoribus, negotiatoribus, officinarum tabernarumque Dominis aut Rectoribus ferre spondent pro iis, quos ipsi dabunt ex auditoribus Athenaei, ut muneri opportuno apud illos dent operam. Munus dixi opportunum; rectius consentaneum fortasse dixerim; nam non una omnibus indoles, sed alia aliis, diversa singulis, prout animus vel sibi finxit, vel prout mos, vel ingenium, vel intellectus inclinant; habitus autem corporis ac dispositio membrorum pronam cuique faciunt. Hinc, inclinantibus in occasum horis, alter sal-samentario satagit, alter linteario, coriario hic, ille kaffeario; adhibetur hic apud scribam, ille apud «advocatam», tertius navat operam in computo apud mercatorem; et sic de reliquis ad ultimum usque.

Quod cum omnibus commune sit, et cum quasi turpitudinis nota inuratur apud socios, qui vacuus aliquo huiusmodi opere exstat, vel adolescentes, quibus ad vitam agendam in studiis pecuniae suppeditatur satis, optime se facere docent si servitiis voluntariis praebeant manus. Quinimo Collegia, Athenaea, Instituta ipsa solent auditoribus singulis credere aliquid contributionis laboris faciendum; itaque est qui compendia faciat, qui oeconomico praeco, quod «lithographum» appellant, scribit discipulorum ad communium singulorum, est qui bibliothecae curam gerat, qui administrandae rei, redditibusque arithmetis operam navat, qui musaeis physica, mathematica, botanicis adducit; et per similia haec genera, qua placet, alii libet, et summa. Praeterea insuper hoc esse in more, nempe ut pueri, et adolescentulis vel tardo ingento, aut alio quovis defectu laborantibus quasi pedaneus magister, quasi pedagogus datur, quo docente, hortante, monente facilius illa retineantur, quae tiro in scholis vel surda aure praeteriit, vel audita non intellexit. His itaque datur auditor veluti secundarius institutor, et vacationi certa merces. Denique auditores sunt, qui inter artifices et Collegia, inter haec et mercatores, et fabros fiunt sponte mediatores, quibus ex quovis absoluto negotio certa etiam merces comparatur. Ut omnia praestes ex lino, quae ad mundum Collegio meo sunt, tantum dabis. Ut lanae omnia quae ad vestes conficiendas et indumenta, pallia, togas, et reliqua, tantum. Ut ligna, carbonem, aromata, vina, olea, tantum. Nemo recenset; estque praemium a venditore iuxta quantitatem, a Collegio iuxta pretii exiguitatem. Monebo nunc esse Collegia, quae auditoribus hac pactione praebent quotidie victum, et domicilium, donec studiorum summam absolverint; esse et insuper quae auditoribus eadem praebeant, victum saltem, si alumni discumbentibus ministraverint ferentes obsonia, lances, et quae mensae sunt necessaria.

Ita porro in Yale University et in Harvard College est virorum ordo, qui unice studet auditoribus hoc modo collocandis; Columbia College tribus tantum mensibus quadraginta constituit auditores, qui hoc ex opere praestito tredecim libellarum millia sibi compararunt. Hinc

(1) Animadvertit, lector, Cassium auctoritate multum valere, quippe qui unus novorum oratorum agmen ducat, quem ad modum antiquorum M. Porcius Cato mediocremque Cicero.

(2) Cfr. praeter cetera TRUFFEL-SWABE, 207, 11.

(3) In *Chron.* Cfr. et Suetonius, ed. Roth, pag. 290.

(4) Hunc habebis annum si eorum sententiam secutus eris, qui Cassium anno ab U. C. dccx natum sibi persuaserunt.

(1) Non est tacendum plerosque Horatii interpretes hoc iam arbitratos esse, Venusinum poetam in VI° *Epodon* Cassium oratorem quidem maledictis insectari; quam opinionem ex dictis corrumpere non opus est te moneam, lector, cum non ignores hoc fere pro certo explorato haberi, *Epodon* libris inde ab annis dccxix usque ad annos dccxxiv editos esse.

Germani *Arbeitergilden*, sive *Genossenschaften* dixerunt, Belgae atque Galli *Syndicats ouvrieres*, Itali *Laboris comitia* aut *Fasces* vocant. Normae cocundi Gallis pro arbitrio relictas; apud Germanos quandoque etiam lege cautae; apud Belgas iuris persona collegiis tributa; apud Italos benigna quaedam remissio in iis tolerantis invenit. Sed quamvis persaepe iunctis huiusmodi viribus ad civilem ordinem, quod vocant, bellum, stantur tribuni, gestorum exempli, quos ducunt, quibus christiana iura praestantur. Tradit haec quidem historia, docetque simul necessitates novas inter opificum agmina praestantur, consuetudine et diffundit et roboretur in eis voluntatem esse illam, ut in unum convergant, ut, pro varia sua arte, collegia nova constituent, quorum libere suffragio legum auctoritas, iura, vota suorum teneant. Huiusmodi haec est opificum hereditas, christiana qui propere suscipiunt luculentissimam, unde, quae est ferme vigesima saeculi praeparata res, facile coniectari potest.

Nam igitur ista haec aut levior catholica diffunditur? Notum est contra, eos, per Europam certe, primas rei auctores fuisse ad movendum populum atque hortando ut plures in collegia ducerentur, quod potissimum esset ipsius christiana hereditas. Quae et hodie animo non sinit praestantur illas, quippe antiquis christianae republicae moribus opprime coarctata, ab ipso Romano Leone XIII. Editis tradita, totius christianitatis societatis quasi fundamenta constituta, consuetudine catholicorum coarctata. Huiusmodi vero manus ad rem adnotas movenda est nova quaedam temperatio, qua ducuntur atque opifices in unum corpus coarctantur huiusmodi collegia conficiunt, praestantur, ne dissimilis partibus per duo sodalicia, huiusmodi utrumque coarctata fieri asperior.

Et profecto mixta illa sodalicia optima facta non vident, pacisque conciliandae, non arripit huiusmodi propositum habere finem. Hoc vero inde maxime confirmatur, quod a nostris invecta sunt huiusmodi consilia et plures legitima sanctione firmata, quemadmodum in Gallia, usque ab anno M DCCC LXXXIV; quae ipsa consilia vel nunc propugnatores habent catholicos quamplures. At, heu! quo spei dilorta magis, eo magis operi impervia res, quam hodierna reipublicae mala omnia implicent atque praepediant. Divitum enim pauperumque scismatis invaluit a saeculis, totiusque hodierni laboris, commerciorum, artium, industriarum pessimus viget morbus, itemque efficiens eam, quam momento temporis divellere te posse ne credas.

Arduum saepe facinus in uno eodemque opificio domini atque opificum aequae iura componere: at quaeso, quid erit cum tot officinarum per provinciam eidem operi vacantiis, sive lanae texendae sive gossypio intendant, dominos atque opifices eodem foedere iungere studeas, prout artium sodalicia requirunt?

Opificum multitudines, quas Anglicae *Trades-unions* nuntiant undique, equis ad mixtum foedus feriendum deducat cum ditissimis fodinarum dominis, aut officinarum patronis? Vel quis operationum legiones, quas mox ad sex vel ad octo menses protrahit desertione tot miseriae cumularunt, tot alterunt odia, tot oppresserunt ruinae, postmodum una eademque in aula de communibus negotiis cum avarissimis dominis agere videbit?

Miserissimi sane historiae atque hominum morbi, unde satis elucet quam radicitus haec haec putrescat, qua res publica consumitur. Quapropter nulla mora contendendum, ut varii ordines, scismatis licet, convenient, iuxta ea quae ipse Leo Pontifex docuit: posse nova sodalicia aut « simplicia » aut « mixta » constitui. Unum vero inter et alterum ordinem nexus erant aut Arbitrorum vel Proborum virorum collegia, qui controversias dirimant, aut perpetui legati utraque ex parte selecti; neque, dummodo iustitia et caritas praestantur oculis habeantur, civiles inde discordiae succrescant.

Atqui facta urgent momentumque altius in dies tempus esse e summo surgere. Mixta illa sodalicia non nisi lentissimo gradu coeunt, dum distincti quique citissimo cursu ubique per Europam atque Americam foedera iungunt. Veluti Adamus ipse Smith animadverterat, domini atque susceptores operum in opificum detrimentum vires conferunt, maximeque divitiarum incrementa parant pactione signata, quam sive *corner*, sive *trust*, sive *syndicat* appellant. Giganteus quidem comatus, cui repellendo leges ipsi impares sese fatentur. Nec valent populorum oblationes, qui pauperum iura subire ferrea necessitatis lege cogantur. Defensio itaque legitima iureque sancta tutela est contrarias conserere manus, atque opifices simul convenientes tam immani discrimini obsistere. Qua in ancipiti re vota christianorum antiqua, ut suas per artes operarii congregentur, historia ipsa comprobant, salusque publica, suprema lex, rata habet. Plebi enim, ne resoluta pereat aut perduellis confringatur, alterutra via necessario ineunda est, aut *Socialistarum Fasces*, aut *Sodalicia Christianorum*.

IOSEPHUS TONIOLO.

Caece lumen, surdo sermonem, sapientiam bruto offerre labor irritus.

S. CYPRIAN. Epist. I. 4.

DE CASSIO SEVERO

I.

MEMORIA repetenti res gestas tum Graeci tum Romani populi ea sane tempora digna maxime animadversione videri solent, quibus mores, leges, instituta, quae iam floruerant quaeque tot per annos maximam gloriam eandemque prope immortalem reipublicae pepererant, verso deinde civitatis statu, historica quadam, quae dicitur necessitate, repente obsolescunt, aliisque moribus, legibus, institutis cedunt. Quae cum ita sint, tum vero accedit ut duo civium genera quasi certamen conserant. Nam sunt qui novarum rerum fautores se praestant multosque alios ad se totos convertant ac rapiant; sunt, contra, *laudatores temporis acti*, qui summa vi et contentione ceteris obsistunt atque praeterita illa tempora ebulliant, quorum instituta, mores, omnia denique, quibus civitas gloriam maiestatemque consecuta erat, ut revocent contendunt.

Ad haec optime intelligenda, ne aliarum gentium exemplis utar, parumper nobis animo ingamus quid sentirent, quid timerent vel sperarent, quid iudicaret homines eo tempore, quo Augustus rerum potitus erat. Sed tamen apud Romanos non ita vehemens atque incensus, incunte praesertim Augusti imperio, certamen, de quo supra, fuit, vel non eiusmodi certe ut nobis in memoriam revocare posset turbulentissima Aristophanis, Thucydidis, Euripidis, Socraticis tempora, quum Graeci cives in campum acerrime pugnaturi prodibant, summaque vi ac contentione causam quique suam dicebant. Cum enim ab Augusto starent eundemque in caelum laudibus tollerent multi per ea tempora summo praediti ingenio viri, Viparianus Agrippa, Maecenas, Asinius Pollio, Valerius Messalla, deinde poetarum praecclarissimum agmen, Horatius, Vergilius, Ovidius, pauci, contra, erant, et hi quidem odio atque libertate acerrimi, qui minus ad temperam naturam atque rationem se accommodarent, contenti scilicet, a servo assentatorum pecore semoti, nova instituta novumque principem maledictis insectari. Atque horum sane omnium longe dignitate principem, cum libertatis amore, tum etiam ingenii vi, doctrina, eruditionis varietate Cassium Severum fuisse constat, cuius de vita liceat ante omnia nonnulla memorare, quippe quae vitae rationem, mores, animum huius, de quo disserimus, oratoris, quae fuerint, subtiliter exprimant. Eo igitur tempore Titus Labienus « homo mentis quam linguae amarioris » nonnulla scripta in Augusti imperium inque novas ab eo institutas leges vulgaverat; qua de causa, ut scriptum Seneca rhetor reliquit, in eum « primum excogitata est nova poena: effectum est enim per inimicos (eius) ut omnes eius libri comburerentur... Non tulit hanc Labienus contumeliam nec superstes esse ingenio suo voluit, sed in monumenta se maiorum suorum ferri iussit atque ita includi, veritas scilicet ne ignis, qui nomini suo subiectus erat, corpori negaretur » (1). Ecce autem Cassius Severus, summa cum Labieno familiaritate coniunctus et consiliorum in re publica socius, dum libros capitales triumviri comburant, maxima voce: « Nunc me », — inquit — « vivum uri oportet, qui illos (libros) edidici! »

(1) *Controv.*, Praef. 4.

in aperto erat non posse ampliores alas confici; quae enim alae duodecim pedes porrectae quinque et septuaginta libras sustinebant, centum ac viginti per pedes producendae erant ut pondus libr. 750 possent rapere. Iamque vides alas illas in usu esse non posse. Itaque dum plerique ut volatum avium imitarentur, ludicra et nugalia quaedam invenerunt, cuiusmodi Pichancourt, Laurentius Hargrave, et reliqui, quae admirationi essent, non tamen idonea, et usui paria ulla fecerunt.

Beecher Moore ex Buffalo aëroplanum dicit se confecisse, quod quingentorum pedum explet volatu viam; at fatetur in aëroplano nihil certi esse, quippe quia nutet, et in ipsa nutatione subvertatur, daturum necem gubernanti. Iamque nihil dicendum de illo *Avion* Gallico, ab Ader, mathematico viro, olim adstructo. Hoc monstrum, quasi currus quatuor innitebatur rotis, duosque impulsores habebat, duasque alas ad modum ingentium vespertilionum. Et in hoc omnia a velocitate expectabantur; alae vero sustinerent semel elevatum a solo. Ubi ad experimenta ventum est, res longe aliter ab expectatione cecidit; quippe deorsum cecidit, dum in sublime contendere credebatur.

Quae cum ita sint, communis fert sententia nihil ab aërostatō, nihil ab aëroplano seiunctis posse sperari utile et solidum. Qui utramque machinam copulaverit ita ut mutuis bonis mutui rependantur defectus, ille navigationis aëriae laudem consequetur.

M. LANI.

VITA FUNCTI VIRI CLARIORES

Angelus Messedaglia, cuius obitum qui fuit mense Aprili, defuit huc usque occasio commemorandi, ad oeconomicae rei studium summam mathematicorum rationem, historiae eruditionis thesauros, rigidum eundemque incorruptum iudicandi modum contulit; quae omnia firmis praeceptis ordinata ad morum et sociatae vitae doctrinam ita transfudit, ut harum rerum magister inter primores habitus sit. Qui illum audivimus in Romano athenaeo docentem etiam viri elocutionem numerosam, efficacem, perspicuam, non tamen academicam, sed sobrietate et eleganti nitore praeditam deprehendimus.

Eiusdem artis alterum cultorem Itali lugemus, Salvatorem Cognetti de Martiis, qui non solum historias et sociales disciplinas scriptis ornavit, sed litteras quoque cum laude prosecutus est.

Hermannus Grimm, Berolinensis athenaei doctor, liberalium artium in studium intendit: eius opera de Michaele Angelo Bonarrotio ac de Wolphango Goethe magnis honoribus sunt celebrata.

Berolini etiam naturae concessit Ioann. Schmidt, qui fuit inter cultores philologiae Indo-Germanicae praeclarus.

Stephanus Ussi apud Italos ad picturae modum, quem historicum appellarunt, studium cum laude contulit.

Ioannes Parodi, poeta scenicus, actiones maluit historicas. Creta in insula natus, vita functus est Lutetiae Parisiorum, quam ad urbem concesserat iam ab anno MDCCCLXXX.

Ragatz in urbe gravis annis ab hominibus demigravit Clodoveus Hohenlohe-Schillingsfurst princeps, quondam Germanici imperii cancellarius, qui rei Germanicae amplo in omni vita adiumento fuit, ut gratum suorum civium animum iure meruerit, et historiae honorem.

Rogerus Emericus Acton Neapolitanus dignus habitus est qui magni existimaretur apud omnes navalis rei peritos ob nauticam scientiam, et ob mitem animum a multis, quos habuit familiares, diligenteretur.

Buenos-Ayres in urbe repentino morbo correptus est Errazuris, Chilena reipublicae olim praeses notissimus.

Eduardus Foa, viator Massiliensis, Mauritania visit, Dahomey et Africae regiones, quae inter ostium Zambesi fluminis et Congi continentur, lacus Nyassa ac Tanganyika transiens; quae itinera, graviora sane, diligenter litteris tradidit.

Cronberg, morbis fatigata, spiritum emisit Victoria, Adelaïs, Maria Aloisia, vidua Friderici III, Germanorum Imperatoris. Eius optimum elogium pronuntiavit quondam ipsius pater ei tribuens mentem virilem in animo muliebri.

I. F.

THEATRUM MARCELLI

De theatro Marcelli, postquam Ursina gens ab a. usque MDCCCXCIX illud a saeculari oblivione eruere quodammodo ac luci restituere, dum liceret, conata est, Franciscus Pernier doctor (1) nonnulla adnotavit. Iam vero inter multos scripserat anno MDCCCXXXIX Alexander Donatus Senensis, in sua *Roma vetus ac recens* (2) atque ita abunde, ut Pernier ipse testetur perpauca ferme ex recentissimis excavationibus quae Donato subderentur innotuisse.

Theatri origines enarrat Suetonius de Iulio Caesare tradens: «Destinabat (Iulius Caesar) exstruere theatrum summae magnitudinis Capitolino monti accubans» (3); statimque post Caesaris necem de Augusto subdit: «Idem (Augustus) O. Tiberone, Fabio Maximo coss. IV nonas maias theatri Marcelli dedicatione tigrim primum omnium ostendit Romae in cavea mansuefactum» (4). Ceterum aedificii historiam his Donatus persequitur (5): «Idem Augustus cum dedicaret

ludis, ut ait Dion, eius gratia factis, Troiam inter alios Patricios pueros nepos Augusti Caius lusit: ferae Africanae sexcentae occisae» (6). Quibus ludis evenit, ut, quod scribit Suetonius, «laxatis sellae curulis compagibus Augustus caderet supinus» (7)... Iussitque, teste Dione (8), ut ludis Romanis effigies Marcelli aurea, aureaque corona et sella curulis in theatrum inferretur, mediaque inter praefectos iis ludis magistratus collocaretur». Theatri scenam Vespasianus restituit, atque, ipso Suetonio teste, ludis per quos scena Marcelliani theatri restituta dedicabatur, vetera quoque acroamata dedicaverat. Voluit etiam Alexander Severus, ut ait Lampridius, theatrum Marcelli reficere, nec vero fecisse dicitur. Id ta-

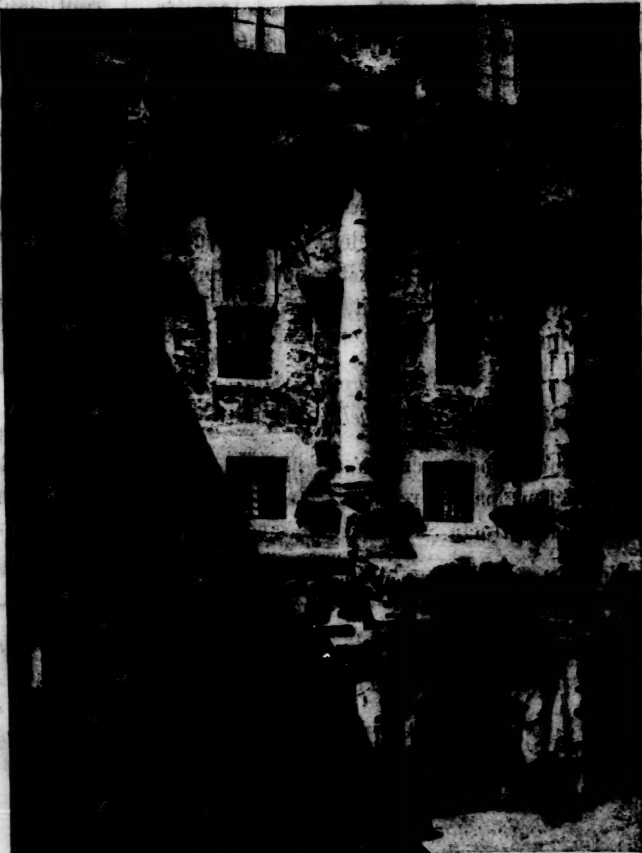
men facti iam incendii ruinaeque indicium est. Obiit Marcellus, referente Dione, ante dedicationem theatri. Itaque cum eius mortem defleret Propertius de hoc theatro loqui non potuit, cum caneret:

Aut modo tam pleno fluitantia vela Theatro...

Ovidius de theatro Marcelli scribit, cum eius liber iussus abire Palatio ait:

Altera templa peto, vicino iuncta Theatro (1);

quod templum sive Pietatis est, «factum in eius carceris sede, ubi nunc Marcelli theatrum est», ut scribit Plinius, (2) (atque adeo fabricato etiam theatro, nec tota carceris occupata sede templum conservari potuit), sive Iunonis Aedes, quae, Plinio auctore, «in Octaviae porticu fuit».

Theatri Marcelli reliquiae.

Addendum ex Tacito statuam Augusti a Livia ad theatrum Marcelli positam: «Neque enim» — inquit — «multo ante cum haud procul theatro Marcelli effigiem Divo Augusto Iulia dicaret, Tiberii nomen suo postscripserat. Idque ille credebatur, ut inferius maiestate Principis, gravi et dissimulata offensione abdidisse» (3).

Incendia Claudio Nerone primum, deinde Tito Vespasiano imperante oborta, theatrum graviter labefactarunt; sed caveae exterior facies haud multum immutata est. Dorici autem arcus a Traiani usque diebus cauponum in usum ceciderunt, passimque adnotantur in lapidibus *sagarii a theatro Marcelli* (4).

Theatri figurae in «Urbis forma» Septimio Severo imperatore insculpta, reliquum fragmentum vix in Capitolio superest, quod scenae partem exhibet, quam Constantino imperante integram adhuc tradit Ausonius, eiusque aetatis

(1) In *Bullettino della Commissione Archeologica Comunale*, an. XXIX, fasc. I, Romae.

(2) Cap. VIII.

(3) Suet., *Aug.*, 44.

(4) Id., 29.

(5) Loc. cit.

(6) Dion., I, 44.

(7) Suet., *Aug.*, 43.

(8) Dion., I, 43.

(1) *Trist.*, lib. III, el. I.

(2) Lib. VII, c. 30.

(3) *Ann.*, lib. III.

(4) Corp. Inscr. Lat., VI, 9, 50.

in Yale University undeviginti super quingentos solibus suo tantum labore victum sibi et reliquis necessitatibus obtulerunt. Sex et novaginta solibus in Chicagoensi Athenaeo laboribus humani non deerant petitione solenni, ex quibus duo et quingenta, statim operi adiecti quanta, tricesimi novem libellarum millia manente retulerunt.

Quid autem si dñm adolecentes abundant laboris, possunt otium, et posteaque otii vita? Studere magistro rectore Athenaei illius, cui Yale University nomen, manibus auctoritateque, supervisioni adhibuit in domusque humani experimento praeceptorum et rector, a quibus et hic et septem recti complerent nullum fore otium, non diu parvis et dissipatis laboribus, hunc in Athenaeo, ubi audient

quod Fr. Angelicus Faesulanus tractavit. Quae autem auctorum diversitas! Alter enim figuras plenas, ut ita dicam, reddidit, cultae humanitatis optimum specimen, alter, ut erat picturae tunc renascentis, admodum molles; sed tamen ita saaves, ut in suo effigendi genere nesciam utri palmam tribuerim. Et in ipsa colorum distributione uter praeferendus? Faesulanus enim flavos, rutilos aureosque ante omnes dilexit, qui ad formam illam naturae modum excedentem, quam animo comprehensam habemus, magis inducunt. Idque in angelis depingendis maxime elucet; quibus procul dubio vir ille eximius omnibus praestitit, ut ab ipsis cognomen iure apud aequales et posteros sumpserit.

X.

labor principis est inveniri commendata. Hinc constituti sunt curvatus quatuordecim coetumque, in quibus et ii, qui dubitantes incerti laboribus de hinc vident, exerceat se utiliter et honeste possint, et auctori sociis, quibus est exigua res, vitam et moris commendabunt, principis ubi animaverint hoc in delectis haberi, se ferpe esse in contemptu, ubi novum illam incipit vitam delectis modum, novaeque amplectentur mori, quibus humanitas republica, et familia civis colligunt possint; civis, inquam, quos et magnitudinem et honorem patri credit.

Hinc et hanc disciplina, quam ex Italico commentario Minerva deprecipui, instituenda et constitutenda est in Europaeis quoque Athenaeis? Profecto nisi brevi et superari, immo et obvi volumus.

SENIOR.

FR. ANGELICI FAESULANI TABULA DEIPARAM IN CAELUM ERECTAM REFERENS.

QUI abhinc annos duos Titiani Vecellii tabulam Deiparam in caelum erectam referentem dedimus, idem argumentum exhibemus,

DEUS AERIS NAVIGATIONIS PROGRESSUS

PLURIS de aëria navigatione in commentario nostro loquuti, debitum credimus iterum aliquid scribere. Cum vero de illis, quae iam ab inde maiores nostri inviti Minerva tentarunt, satis superque dictum sit, recentiora tantum festino calamo attingemus, ne veteris curae, gravissimi argumenti penitus oblivisci videamur. Quid si felicioribus annis, atque in dies quotidie perficiendis, dabitur optatum aliquando metam contingere? Confirmabitur vetus adagium, quo fertur constantiae humanae, humano ingenio omnia subici, si conatae vires et potentia singulorum conlata in unum adipiscendum conspirent. Sed nostra nunc adoriamur.

Doctus vir K. I. Danilewsky Russus genere ex oppido Charkov, annis 1897 et 1898, aëriam navem cum antea molitus esset, qua regionis aetheriae potiretur, pluries in aëre vagatus est, et itinera quaedam feliciter explevit. Porro machina haec aliquid simile praefert, qua usus est nostris hinc diebus Zeppelinus ille notissimus. Fusiforme in anteriore facie aërostatum confecit, quo facilius quasi rostro terebraret aerem; posteriorem faciem in sphaerae dimi-

dinae formam redegit, ut ventis invaretur afflantibus, undique aëris impelleretur, dum acuta prora sterneret sequenti volumini tramitem. Alas habet duodecim pedes longas, ac tali aptatur industria, ut oboediant nautae, viamque incant iuxta huius mentem, quinimo et aërostatum circumagant, ac, si libeat, immobile statuant mediocres vel contra ventos.

Santos Dumont, in Gallia, praeter turrim Eiffel Parisiis natavit, aërostatu se credens sexaginta pedes et quinque longo, quinque et viginti lato, rarioris aëris, quo elevaretur, septem ac decem millia pedes cubicos continentem. Et huius facultas erat eundi, quo vellet, addita parva machina petroleo acta, quae motum ciret, ac moderaretur.

Nova omnino machina, quam « velocissimam birotam » appellatam optavit, Myers quidam centies in aëre spatatus est, profectusque est insuper, emendatis nonnullis, nonnullisque additis (exigua haec et minimi habenda retur), se absolvisse penitus quae ad aëria itinera desiderabantur. Nam, ipse ait, haec vecti machina duo, tresve homines Americam integram perniciosiores transarent in aëris regione, quam in terrestri: *aërocyclum* nuncupavit inventum.

Romani cuiusdam civis nos olim in commentario nostro, illo benigne annuente, *hippoaërium* praebuimus (1), totiusque machinae illius ingeniosissime confictae ordinem imaginemque expressimus; ac de primatu eius minime dubitavimus, si apud nos, quae apud civitates externas, eadem cura vigeret.

Jerome B. Blanchard Americanus, ex Colorado pago, et ad unguem oppidanus Highlandii, publicas inventionis litteras a magistratibus anno 1894 impetravit, ut sui iuris esset *aëroplanum* duplex, quod, initiali velocitate semel concepta, per hanc in aëre regeretur. Initialis autem velocitas haberetur ex condita quadam ardua ferrea-via, per quam illud abiret, donec pernicitatem aptam volatui conciperet; pernicitas autem subsequens exigua vi nautae ipsius servaretur.

Daniel C. Funcheson machinam meditatus est, quam *volator a trolley* dixit. Hic est autem ordo inventionis. In vertice aëroplani cylindrus est, cui circumvolvitur metallicam filum, quo electricidis flumen deducitur ad ciendam propellentis axis motum. Aëroplano sunt ab hinc inde, ne hinc vel inde nutet, sed modo feratur aeque.

Venio nunc ad irrita quaedam, quae in parvis constituta aliquid promiserunt, sed vel fidem non praestiterunt in magnis, vel in ipso conamine vana reperta sunt. Primus occurrit Arthurus Stentzel ex Altona Borussiae, mathematicus vir. Hic anno 1896 machinam condidit duabus alis duodecim pedes longis innixam, quae « gas acido-carbonico », ut vocant, commoverentur, temone regente viam. Filum ex metallo confectum machinam sustinebat ne solo inculmberet. Ubi virtus movens ea esset, quae equi unius et dimidii vires aequaret, alae quatiebantur, quasi immanis cuiusdam volucris essent volatum ineuntis, et elevabant machinam, quae libras septuaginta et quinque pondere aequabat. Ductore filo machina haec tres equos vi aequavit, at brevi processit. Quamvis autem rei novitas plures delectaret,

(1) Cfr. an. II, n. XVIII.

integro sepulcro. Etiam areae, quae monumentis cedebant, prorsus diversas habebant extensiones; nam aliquando erant integra praedia et horti, aliquando areolae quatuor, vel quinque passuum: quidquid autem erat, huiusmodi areae et areolae cyppo inscribi, earumque longitudo et latitudo eas, unde passim occurrunt in inscriptionibus, formulas continere debebant: IN FR. P. — IN AG. P. Primo igitur ecclesiae saeculo, talia fuerunt christiana sepulcra: erant parva monumenta, condita, ut cetera omnia, iuxta margines seu limites viarum suburbii, cum suis areis adiectis et hypogeo.

Quod autem ad hypogea spectat, ea etiam apud ethnicos saeculis imperii duplicem habuere formam secundum methodum ac ritum sepulturae, scilicet vel ubi corpora inhumarentur, vel ubi comburentur. Quo in casu plerumque hypogaeum ad modum cellae condebatur, in cuius parietibus ab imo ad summum erant constructae foveae, loculi (*nicchie* Itali appellamus) ad formam semicirculi, quae cellae imaginem praebebant, et aliquam similitudinem domus columbarum, ita ut *columbaria* appellarentur. In illis enim locellis erant parva vasa, seu ollae, quae cineres continebant; et etiam modo Romae inter praecipua columbaria forma integra exstant columbaria Viae Appiae et Viae Latinae.

Quod si corpora non comburentur sed inhumarentur, sive sepeliebantur, tum hypogaeum, ut natura rei ipsius ferebat, non formam cellae sumebat; non scilicet cellae, sed cuniculi effodiebantur. Neque de istius hypogei forma rara sunt haec Romae exempla; inter quae notatu digna hypogea omnibus nota Scipionum in Via Appia, quae haud exigua similitudinem habent cum coemeteriis christianis. Prope coemeterium Callisti enim aliud hypogaeum huiusmodi exstat, quod non modo ad ethnicos spectabat, sed ad quamdam sectam ethnicorum: quamquam, artis criticae testimoniis praeterito saeculo deficientibus, coemeterium illud indicatum fuit christianum, et illius ianuae inscriptus lapis, qui etiam modo remanet hisce verbis: « *In hoc sacro coemeterio sub poena excommunicationis papae reservatae Nemini licet ingredi* ».

In dies autem numero fidelium mirabiliter crescente, creverunt etiam illae areae, quae maximae factae sunt ex munificentia divitum fidelium; et proportionem debita creverunt cuniculi subterranei. Sed ad tutanda illa christianorum coemeteria primo saeculo aliae causae christianis propitiae fuerunt, de quibus alias dicemus.

Ex ineditis MARIANI ARMELLINI.

EX ISTRIA

IN commentario nostro ultima cum scripsi de Iphoenico-punicis antiquitatibus Gadibus effosis (1), Lutetiae Parisiorum morabar post longam peregrinationem per Bataviam, Belgicam et Helvetiam. Nunc post alterum nec breve iter in Istria sum, in eiusque capite Tergeste, non ignobili quidem civitate, commerciorum, quae totius Austriae sit, emporio maritimo.

Cur haec urbs Tergeste appelletur nemo est qui nesciat; nam, aiunt Tergestini, ter a bar-

baris diruta ter ruderibus emersit. Sed, omissis in posterum quae ad historiam, breviter de hodiernis Tergestinis rebus disseram.

In ultimo Hadriae sinu cum sit positus, cumque ad orientem via pateat maris, iam quasi orientalium regionum portus iste est porta, ut ex ipso triviorum et platearum spectaculo satis apparet: videre enim est diversissimarum nationum cives suo quemque more indutos, Graecos, Epirotas, Turcas, Aegyptios, Indos, omnes sua lingua loquentes; ut non dicam de Italici, Germanici et « Slavici », qui populi sunt ipsius regionis incolae. Longe vero numerosiores Itali; deinceps « Slavi », ultimi Germani, si magistratus et milites exceperis. Quin etiam, populari suffragio electi, municipii rectores ad maiorem numerum e stirpe sunt et lingua italica.

Urbis aspectus, ad ripam maxime maris, solemniore est, quamvis publicis monumentis aliquantum indigeat, ita ut viator, qui sibi mente italicam urbem finxerit, longe a speratis diversam inveniat. Immo, si quando privatorum domus palatia imitantur, si ad urbis curatores grandes mole ornatissimaeque constructae sunt aedes, basilicae ipsae artis indigent, aliae quoniam recentiores, aliae quod neglectae. Itaque Ecclesia episcopalis a Sancto Iusto, antiquo superaedicato Iovis, Iunonis et Minervae templo, nec intus nec exterius e numero earum est, quae spectantis oculos attrahat. Sed, ut candide fatear, quod arx immineat, quod super declivem urbem, super mare vicinosque colles posita, ubi plurimae eaeque elegantiores emicant villae, pulchrior est eius aspectus.

Ceterum si multae et opulentae domus, per collem ascendente dispositae, viatori, qui navi Tergestem appropinquet, aliquam Neapolis venustissimae memoriam inician, in arctissima angustia cum se immiserit, squalida, sine luce, sine aëre, sine sole, pannis siccandis obsita inveniet. Haec plebs vitam agit miseram.

Tergestis caelum haud ita elemens; cum, aestate, canicula durior, hieme vero frigus asperum, maxime ob ventum huius regionis proprium, qui bora a Borea, ni fallor, vocitatur. Cuius venti ea est hiemalis vis, ut ipsa carpenta, maximis onusta ponderibus potentique iugo boum tracta, in mare non semel proiecerit cum ipso villico, qui animalia regebat.

Noli tamen Tergestem ingratis tibi fingere: Tergestini humanissimi sunt, eorumque urbanitate plurimum delectantur qui huc appellant. Rus etiam amoenum, oppida quae vicina haud ignobilia, vel insula. Et in litore maris, ad occidentem, plus minus IV vel V millia passuum ab urbe, villa ea celeberrima *Miramar* est, quam sibi paraverat, otii felici opus, Maximilianus ille princeps, cui fata aspera imperium, in lethale exitium, super Mexicanos, turbatis temporibus, potius ostenderunt quam dederunt. Tragica infausta purpura!

Sed, ne longior hodie sim, de rure tergestino, de *Miramar*, de vicinis oppidis alias dicam, sicut de antiqua *ter-egestae* historia; quod quidem argumentum, ut pretii non vilis, accuratius, si Deus dederit, erit tractandum.

L. P. MICROVIR.

Quam iucundum est vivere, si quis cum illis vivat, quos probat.

MENAND. apud STOB.

FRUSTULA

ECQUAE res novissimae? Una profecto eaque maximi ponderis, quam ipsi videtis: *Vox Urbis* novam vestem induit, novisque, et iis compositoribus et clarioribus litterulis sese ornavit, quo magis perspicuam et facilem sui lectionem sociis praeberet. Qui quidem indicium futurarum instaurationum meliorisque rerum condicionis hodiernum habeant; quae cum neopinata commentarii administrator desideret, ei morem gerens silentio praeteream.

*

An vero magna ad sociorum utilitatem moliri administratoris tantum erit? Atqui pignore contendo commentarii comptissimi reddendi nullam unquam ei mentem fuisse, quam ego habui; nunc autem publice propono, *Vocem Urbis* ea ratione edere, quam Izambard, doctor physicus, cogitavit, Roentgeniis scilicet radiis utendo.

Notum enim omnibus radiorum, quos X nuncupant, eam esse vim, ut corpora pervadant, per quae perspicere non potest; occurrentibus vero partibus ex metallis, illos consistere. Si igitur atramentum peculiare his partibus constans adhibeatur ad notas in chartam vel alio redigendas, notae ipsae Roentgeniis radiis imperviae erunt, chartaeque plurima folia apte ad rem fabricata omnia pervadentur et imprimuntur ubique, locis iis exceptis, quae atramentum, quod *radiographicum* dicam, defenderit. Itaque contextae orationis plura exemplorum millia simul prodibunt.

Verba calamo scribi poterunt, vel typographicis litterulis componi; aptissimum vero subsidium a scriptoriis, quae in usu, machinis petendum, eo quod exemplar unum rem expediet, idque, dummodo scriptor animo adsit, facile cuiusvis erroris et incommodi expers reddetur: quae quanta sint typhothetae et nos formarum correctores experientia nunquam satis novimus. Ceterum mendis, si quae fuerint, facile citumque remedium: sufficere enim errata verba in alio folio rursus exarare, itemque veteri appingere.

Res, post huiusmodi in foliis inscriptionem, gerendae ad resolutionem pertinent apparatus illius chymici, ex quo folia constant; neque ulterius instabo in iis describendis, quae palam administratori faciam, cum, quemadmodum in votis est, propositi summam sit amplexatus.

*

Sed res tota haud ita absolvitur: novissimum enim commentarii typum distributio novissima sequatur oportet, ex Australianis litoribus ad amussim sumenda. Etenim in Novae Zelandiae insulis Auckland et Great Barrier, quae sexaginta millia passuum inter sese distant, columbi tabellariorum vices gerunt. Quibus, cum eo quo tendebant mature pervenerint, ut columbarium ingrediantur, malleus campanulae cuiusdam necessario perpellendus est: sono audito vir adest, cui proprium est officium, et fasciculo, animalis cruri circumvoluta, potitur. Itaque optimum erit, puto, si nos inter et socios columborum viatorum commercium instituat, ut ipsi ad nos quae sibi commoda fuerint, nos autem ad eos raptim commentarii fasciculos singulos mittamus; quin etiam a nonnullis — fructuosius for-

(1) Cfr. an. III, n. XXII.

καταλοις docent adhuc, tunc quoque temporis spectacula ibi prodidisse.

At Gratiani tempore, ut Cestius pons reficeretur, lapidea cavea Avianus Simmacus abstulit, neque deinde Theodoricus ipse munificens antiquitatum cultor, dum Pompeianum theatrum instaurat, Marcellianum reficiendum usquam curavit.

Media ferrea per saecula ipsum paulatim nomen reliquiis immutatum, seu theatrum Antonini, seu templum dixerint, tandemque saeculo X, civilibus bellis obortis, quae ad XIV aequae urbem possumedere, Petri Leonis gens oppidum ex theatro fecit, turrim imposuit, munimenta circum addidit, quibus Urbanus II Pontifex eo tutatus est. Inde « Domus filiorum Petri Leonis » aedes distae sunt, quoadusque anno M CCC LXVIII Lucas Savellus, Iacobi filius, « plures domus et palatia et antiqua aedificia in unum coadunavit » (1) emit, quae postea in « Domum » transiit, et hodie « Domus » dicitur.

Ad hanc domum, in propugnacula curvae
Intra domum, in aula domus.

Ad hanc domum, in propugnacula curvae
Intra domum, in aula domus.

4]

SUBSTITUTIONALES

Quanta tali, o ceteris, pro vobis usque laborans
Sua canis ardet, deo riget hinc?
Felix putare modo, interdum vos arte ligare
Deburam, cui pingui vos saturare fimo.
Sortis tamen dextra, ornat se vix mihi tandem
Tota racemosis vineis palmitibus,
Quis ego mirabar sic laetis, ut ipse voluptas
Invenit curas daretur ex animo.
Effusa hic hostis tangentes, paupere agillo
Constitit quae fluvius, omnis vasta dedit.
Hic mihi vel frondes, pecori quibus utor alendo.
Quae, quo nunc studio rura colenda mea,
Pro culcitra mea si quis vix integer annus
Attulerat fructus, hoc rapit hora cito?

XX.

Qui quatit argute leviterque per aera ludens
Alas papilio, tam bene versicolor,
Interdumque sedet vel quo se blanda voluptas
Involat, vel ubi flos novus ullus hiat,
Hic modo vermis erat, cui circum membra tangebant
Neglectas caecivias, pigra et inepta clamys;
Vermis, qui sese tantum saturare vel herbis
Exiguus, rudibus vel foliis poterat,
Valleque in obscura, tacitae per inhospita silvae,
Vix adrepebat frondem aliam ex alia,

gimen « Sodalicii dynastum » cessissent, Dominicus Ursinus magna pecunia eas acquisivit insigneque gentis suae imposuit, titulo distinctum « De filiis Ursae ». Mox patefacta laudabili consilio reliquiarum parte, quae tamdiu latuerant aedes lustrare licuit, votumque ortum est simul ut brevi reliquum quoque monumentum sacrae antiquitatis studioso agmini iterum pateret.

ROMANUS.

DE LEGALITATE COEMETERIORUM CHRISTIANORUM

Ius religionis, prouti vidimus (1), prima iuridica ratio exstitit, qua fideles potuerint sua sepulcra constituere et possidere; non ita tamen semper a popularibus furoribus defendere, ut contigisse constat Carthagine, ubi olim conclamatum est ne « areae christianorum » essent!

Coemeteria christianorum non tantum ut corpora fidelium ac martyrum conderentur, constituta sunt, sed etiam quo, statis diebus, ii congregantur ad psalmos canendos et ad agapes, et ad divinum sacrificium, celebranda, praesertim diebus martyrum natalibus.

Quid fortasse quispiam: Quomodo hi coetus et sacri conventus? Quisnam coram lege se offensa titularem ac possessorem coemeterii? Id lege omnino statutum erat.

Leges coemeteriorum erectionem non fuisse sine amplitudinis ut nunc sunt maxima coemeteria Romanae urbis, quae non modo nostram, sed hominum saeculi IV admirationem excitant, de qua testimonium praebet inscriptio

num. sup.

Felix est ima gradiens vix se ipse trahebat
Lenta. Ast, en! agiles nunc imitatus aves,
Ventorum sedem, se tollit in aethera apertum,
Quodque ignorum dedidicisse genus.

XXI.

Dulcis ubi aura, novo quam vere excivit Aprilis,
Celso Apennini devolat alma iugo,
Silva reviviscit, mox et proferre comantis
Luxuriam capitis, frondibus aucta, solet.
At quum Sol refugus nostro declinat ab axe,
Iamque annus vergit squalidus in senium,
Unde fremens Boreas, iris hostilibus actus,
Perfurit et cimbos convocat horribiles;
Frondiferum demittit onus, sed fronte procellis
Opposita alpinis laeditur illa minus.
Ac licet exagitant ventorum flamina dira,
Expoliata, salus praesidiumque sibi est.

XXII.

Doctae arbor Divae fuit hic iam sacra, decorae
Lumina caerulei picta colore maris.
Aspice! ubi viridans sese tollebat in altum,
Hic vel adhuc summa stirps vetus exstat humo.
Tam multas mihi saepe bonus memorabat olivas,
Grandesque et teretes, Tityrus inde legi
Tempore quotque annis, ut satque superque coloni,
Quantumvis avidi, spes cumulata foret.
Hac ipsa et sterilis platanus caput extulit ora;
Sed frustra aspirans aura, vel imber alit.
Iam quis et hanc memorans: Fuit hic ea, dixerit olim?
Nemo; nihil famae restat inutilium.

quaedam in Aegypto inventa, et ab illustri Aegyptiarum rerum cultore Deville edita (1).

Ad Antonium quemdam Theodoricum attinet, qui ait se esse « nationalem » Aegypti et Phoeniciae et longo tempore Romae vixisse ac *taumata*, idest mirabilia, ibi et hic vidisse. Facile patet Theodorum illum ad mirabilia eiusdem generis sermonem suum retulisse, in quo reperta est inscriptio, idest ad coemeteria subterranea et *syrmiges*, quas Ammianus Marcellinus definit « subterraneos et flexuosos secus ». *Taumata* ergo, seu « mirabilia » antonomastice iam a saeculo IV coemeteria romana dicebantur.

Sed, ut proprium est rerum etiam maximarum, coemeteria quoque romana originem duxerunt a parvis initiis. Re quidem vera, saec. I p. C., quid erant « catacumbae », nisi parva et modica sepulcra mediocri amplitudinis? Sciendum est sepulcra romana, qualiscumque eorum erat forma, tribus coalescere partibus, quae quasi eum rei natura coniunctae dici possunt: « monumentum », quod sub dio patebat; « area », quae monumento cedebat, et « hypogeum », i. e. cella sub monumento, seu subterranea. Monumentum igitur erat quasi signum et testimonium sepulchri.

Diversissima profecto monumentorum apud veteres sive forma, sive dimensio. Castrum Sancti Angeli est vestigium monumenti Hadriani imperatoris; pyramis Caii Cesti est monumentum illius sacerdotis collegii Epulorum; saepius autem monumenta tenuissima habebantur, ut stelae seu cypri, quibus nostra musea et domus etiam privatorum redundant. Monumento, ut dixi, cedebat area, quae ei erat adiecta, et religiosa, et inviolabilis, et inalienabilis una cum

(1) Cfr. *Archives des missions scientifiques*, 2e série, t. II, p. 484.

XXIII.

Quum mea canescunt hiberno tempore prata,
Squalida, triste oculis, undique facta gelu,
Quaeque tenella ineran, concretis usta pruinis,
Prona super terram gramina deficiunt;
Discuperem, fessa prostratus membra sereno
Sub Iove, in herboso me recreare sinu.
Quare intempestis onerans ego numina colis,
Aprilemque peto laetificosque dies.
Vix tandem novus annus adest, mollissima et herba
Crebra rivet campis, prataque luxuriant;
Sed tacita, heu! passim dirus laet anguis in illo
Ah sors crudelis! sidera laetitiam
Usque adeo prohibent a me, contraria semper:
Sin autem reniat, mixta venit lacrimis.

XXIV.

Tethys occiduis quando se Phoebus in undis
Occulit, ac terris imminet umbra sequax,
Ceu solet, albescens Eos ubi surgit, Olympus
En laete ut variam pingitur in faciem.
Pulchrum adeo serus vult se componere Vesper,
Ut matutinus non sit amabilior.
Clara in veste micat, violisque ornare videtur
Is caput, atque auro fulgidior pedem.
Nemo tuens ast illum, haurit quae gaudia mulcent
Mane novo, quum vis albicat orta dies.
Quae forma usque nitet, fit demum sensibus umbra;
Gratior et pulsio lux redit a tenebris.

(Ad proximum numerum)

Latine vertit IOANNES BATTANIUS (1).

(1) Interpretationem hanc iura proprietatis tuerentur.

SOCIIS MONITUM

SOCI, qui ad nos litteras miserunt in commentarii bonum aliquid hortantes ne credant, quaesumus, spreta a nobis eorum consilia, quod interdum epistolis responsum minime dederimus: temporis enim angustiae prohibent quominus hoc modo singulis satisfaciamus. Pro certo contra habeant eorum verba magni apud nos esse, nosque sedulo propositis ab ipsis rebus intendere.

Itaque qui, arrepta occasione ex scripto P. d. V. «de Paschali curru et Columba Paschatis Florentiae» cum sequenti A. FUMI scripto conlato «de Divina Spiritus repraesentatione apud Urbevetanam civitatem», certiores fecerunt se aegre ferre plura eaque amoena et decora in operculi pagina inseri, quae, cum totius anni numeri in volumen collecti fuerint, operculo ipso ablato, amittantur, sibi persuadeant nos, re perpensa, ad ipsis morem gerendum esse proclives. Quid autem de capite, quod «Per Orbem» inscribitur, orbis terrarum eventus praecipuos recolente? Ne maioris momenti argumenta praetermittantur ipsum etiam commentarii corpori, ut ita dicam, adiciendo, menstruum efficere in animo est. Priusquam vero mutationem hanc aggrediamur, socios omnes ad suam sententiam proferendam vocamus. Numerus plurium diiudicabit!

Vox Urbis.

PER ORBEM

QUARTO nonas, ac pridie idus Iulias, alter a Foederatis Nordicae Americae Civitatibus, alter a Gallicae reipublicae incolis sollemnes recensentur dies, quippe ad gentis suae libertatem commemorandam constituti. Orbem igitur peragranti de festis hisce diebus utique peculiariterque dicendum.

Verum quid de Gallorum sollemnibus enarrandum, quod iam notum non sit omnibus, quod libri et commentarii praetermiserint? Rem novam unam hoc anno contigisse inveni, quam scilicet «Societas ad animalia tutanda» comparavit. Quae quidem equos publicis vehibus adiunctos communis laetitiae participes esse voluit, eorumque salutis sollicita, per Parisiensia diaria edixit se equo cuique causiam stramenticiam donaturam. Non certe raedariorum ad Societatis aedes concursum verbis referam, qui tantus fuit, ut excubiarum legiones disponi oportnerit ad causiarum illarum quatuordecim millia ordine distribuenda. Neque tamen omnibus satisfieri potuit, quamvis numariam arcam vacuum omnino socii effecerint: inde canum felumque miserimorum angor, quibus, tanto aestu torrente, nemo providebit. Heu, mixta semper aerumnis gaudia!

At si Gallorum sollemnia statutis industriisque ludis et optimis hiace institutis ita aguntur, ut ex uniformi consuetudine, senum sententia, aliquanto in annum remittant, longe aliter de Americana gente dicendum est, quam ad omnia quae magna sint natura apprime finxit, eo ritu ut in varia tumultuatione originem rationemque deducant ludendi genera insolita, eaque peregrinorum animum vehementissime commoventia.

Adeas, quaeso, sive Neo-Eboraci, sive Chincaginis, sive Philadelphiae vias, plebeias maxime: profecto eris fortis si indomitus terroribus perstiteris. Agedum! in cuiusdam belli sede versari tibi videris: aer ob fumum acrem, sulphuratum haud paene spirabilis; homines, mulieres, pueri ut ignea iacula, bellica mortaria, apparatus omnis generis ex pyrica pulvere displodant inter sese decertant; in fragore enim propositi summa, sui suorumque obtundendi aures exquisita voluptas. Quod si quis nihil melius aptiusve habeat ad finem consequendum, ipsis igniballistis utitur, ita ut non raro fenestrarum postes eo usque semipertas ad torridos aestus profligandos pandi omnino momento temporis videas, protensum brachium «sclopetum» distringens apparere, idque machinae quasi celeritate incensae pul-

veris mensuras laxare; deinde brachium et missile rursus post clausas iterum fenestras sese condere. Ludus vere iucundus, qui deambulantibus vulnera et necem pro patria gratuito comparet! Neque nugas ago; hoc anno enim nonaginta et octo foederatae reipublicae cives hilariter sic occubuerunt; ad tria millia autem sauciatorum numerus.

Attamen non ubique similis sacra gentis propria celebrandi modus; Neo-Eboraco relicto, maris litus legamus. Ocean Grove pagus est nitidus atque elegans a familiarum patribus rectus moribus aeveris quam maxime: ibi enim potus ex alcohol haud haurire licet, nec paginis ludere, nec tripudiis solemnique saltatu se exercere, nec dominica die birotam ascendere. Nihilominus rigida haec communitas plurimos urbis incolas invenit, qui ipsius leges amplexati ut amoenissimis illis marinis oris delectarentur, iuxta patrum illorum praecepta, sine strepitu, at compositae graviterque in pagi theatro vocum, tubarum, cornuumque concentu sollemnia duxerint. Iam quis affirmet humanitatem e magnis urbibus demigrasse?

Ad hanc sententiam accedo, cum non in America tantum, sed in omnibus orbis terrae regionibus quo plures sint cives eo maiores audiam seditiones, tumultus, operariorum desertiones et similia. Quae cum una eademque sint, ne eadem in hac commentarii nostri pagina perpetuo referantur, immo ne propriam VIATORIS rem subripiam, una saltem vice omittere malo, qui ipsius hodie munus gessi, RUFUS.

~~~~~

VARIA

Quaenam innocentibus culpa, consensu gentium confirmata?

Legebam in VI Aeneidos Vergilium carmine et cogitatione suavissimum. Illi me, quasi nunquam antea legissem, versus perculerunt, qui de Anchisiade occupante aditum inferni regni, et evadente ripam undae irremeabilis postquam narrarint, haec addunt:

*Continuo auditas voces, vagitus et ingens,
Infantumque animae flentes in limine primo,
Quos dulcis vitae exortes, et ab ubere raptos
Abstulit atra dies et funere mersit acerbo,
Hos iuxta falso damnati crimine mortis;
Nec vero hae sine sorte datae, sine iudice sedes!...*

Insontes ergone aeternum flebunt, idque iure et iudice decernentibus, positique iuxta eos,

qui, falso crimine damnati, poenas non admissi sceleris pertulerunt? — Et quidem, ad Romanos quod attinet, Macrobio in I Saturnalium teste, infantuli nono, infantulae octavo a nativitate die, solemniter lustrali aqua mundabantur, et *lustricus* appellabatur dies, nummusque deponebatur in templo Iunonis Monetae. Graecis Persisque mos idem lustrandi. Apud Aegyptios, Hebraeos et Arabes circumcidebatur puer; Phoenices, et quotquot a genere Chanaan, infantuli per flammam vehabantur festina manu. Mexicanis in ritu erat, de ethnicis dico, qui olim ibi distributi per urbes et pagos reperti sunt primum a nostris, Mexicanis, inquam, in more erat recens natos primum per aquas agere, deinde per ignes. In Yucatan aquis infans mundatur a sacerdote, cui primum ad hoc offertur. Tibetani eadem, quae Mexicani, patrant, et mirum est hoc pariter fieri in regionibus, quarum altera est in media montana Asia, altera ad mare in America, propemodum infinito Oceano disiuncta. Brahmanes in India recens natos sacra fluminis unda tingunt, oleoque ungunt, mundosque unctosque Deo offerunt ritualibus verbis. Scandinavi solebant, nata sobole, *runos* eudere super foliis arborum, quibus Dii fierent nato propitii. Ni me recordatio fallit, memini in Augustino contra Pelagium, locum de tertio Ciceronis libro de Republica legisse, quo natam hominem definit: spiritum in ruinis rudibusque quasi sepultum et obrutum. Socrates in Phaedone Platonis suos monet auditores de priscorum doctrinis, quae morientes, antequam abluerentur, in limo submergendos, emundatos ablutione illa cum Diis ituros narrabat. Philolaus Pithagoreus, idque pro Pithagora auctore vel valeat, Clemente Alexandrino teste in tertio Stromatum, fert apud philosophos, theologos et poetas commune esse, humanam animam in corpore quasi in ergastulo, et sepulcro includi, haud aliter ac si poenas de olim patrato quodam facinore luere deberet. Duplex ab hac recensione mihi nascitur probatio: altera ad unitatem generis, altera ad illud, quod dicimus originale peccatum, est. Quid lectoribus nostris de utraque videtur?

Ioci.

Socrus mordax.

Saepe inter Socrum et Generum personabant iurgia domi. Fastidiosus aeternarum quaelarum vir Socru: — Atqui ego abibo, excedam, evadam, invisam faciem, exosam vocem patiendi iam impos. Vidua erit propter linguosam matrem filia; et ego sub fluentibus Tibridis aquis in pace quiescam. — Haud poteris — respondit Socrus — cucurbitae quippe supernatant.

P. d. V.

san, quam huc naque contigit — subnotationis pretium, nondum solutum, accipiamus.

*

Sic *Vox Urbis*, quam quidam, facete magis an versute nescio, vocem elapsi temporis dixit, vox futurae aetatis reapse poterit appellari!

FORFEX.

ANNALES

Germani e Sinis reduces — Transvaalians — Mauritani foedus — Philippinarum condiciones — Venezuelani civile bellum.

GERMANORUM classis e Sinis redux Gaditana tandem portum tenuit. Redeuntibus obviam venit cum suis navigiis Henricus ex imperiali domo princeps, ut, Caesaris mandato, salutationes fante amine daret. Inde utraque classis in una ad Hamburgensem versus litora cursum solvit, ubi Waldenses duci insoliti tributum dant honoris. Interca in Sinis postrema aedem imperialis ala, quam Germani occupaverant, Sinesibus magistratibus reddita est, dum haec in tutela turbari omnia ac permitti per imperium audiuntur, dum ipsi piratae in Sinis provinciis navis flumina ingredientibus legem ventis impediunt, ac liberis armis opprimunt: in terris autem Tana princeps plebeculam peregrinis adventantem ad arma impellit.

Transvaalians centuria, quae Doorn River versus huc facient, in anglicum manipulum incidit, post brevem pugnam hostes circumdedit, atque in additionem venire coegit: barbari duo, qui manipuli duces fuerant, capite damnati sunt, ceterique militari ritu interfecti. Epistolae deinde a Krattinger tribuno ad French, militiae praefectum, missae, monentes barbaros omnia, quae Angli pecunis sibi addixerint, esse necessarium.

Post haec Botha, supremus Boerorum dux, Kitchener, Anglorum summo imperatori, Plautum in loco edictum Krüger praesidis a se acceptum communicavit, quo constituitur ut bellum usque ad redintegratam libertatem firmo animo perducatur.

Conditiones pacis, quae Gallos inter et Mauritianos compositae sunt, iubent Mauritianos accipere habere omnia, quae in meridionali Berberia Galli caverint; Mauritiorum vigiliam cohortes circa fines suos esse distribuendas, ne pax turbetur amplius; Sahara desertum esse a Mauritania derelinquendum novaeque vias Gallorum commercio patefieri; id tantum licere, ferreos axes in meridionali regni parte sterni.

In Philippinis insulis, etsi Aguinaldo auro, ut creditur, corruptum Americani captivum duxerint, mox tradunt illum eadem uti pecunia, quam proditoris in pretium acceperit, ad firmandum fovendumque bellum, quod cives sui varia fortuna per innumerabiles insulas deducunt. Itaque infinitus et ibi belli finis, quem ut maturarent profecti sunt modo *Mac-Chellar*

in navi nonnulli Americani Senatores, qui videant atque inspiciant, qua meliori ratione bellum conficiatur.

*

Quibus tamen dum ii provident, Bonearensi in urbe restituta quies nunciatur, sed Caracas atque per Venezuelanam omnem terram bellum atque perduellio instaurata. Guerra dux in Polido ducis locum successit, dum Colon in finibus multa et gravia proelia flagrant inter reipublicae exercitum et perduellium agmina; rerum vices invigilant sedulo nordici Americani, ita ut classem instruere dictentur ad suum arbitrium factiosis imponendum. Dolendum equidem nonnullorum virorum odiis et simultatibus patriam suam tam cito pessumdari.

POPULICOLA.

PUBLICI PER ORBEM COETUS LEGIBUS FERENDIS

In Anglia expensae pro augendis navalibus copiis atque pro exercitu instaurando et pro militari insularum tutela approbatæ sunt. Pariter rogatio de Roberts et Kitchener ducibus donis cumulandis pro eximio in bello meritis rata habita est: item altera de titulis, quibus conveniat Eduardum regem condecorare.

In Brasiliana republica de lege vectigali immutanda rogatio coram patribus reiecta est.

In Iberia Sagasta, publici concilii praeses, decretum, quo sessio, quam vocant, expletur, coram legatis legit.

In Italia Wolleberg, aerarii administer, munus dimisit; Carcano suspectus est; Guido autem Baccellius commerciis agrorumque cultui praefectus est renuntiatus.

In Nicaragua republica novus publicus conventus inauguratus est.

In Serbia electiones novorum legatorum favorabiles gubernantibus cessere.

SCRIBA.

LIBRORUM RECENSIO

DOT. LUIGI MANNUCCI. *L'Elemento Comparativo in Orazio*. — Florentiae edidit Bernardus Seeber an. MDCCCXI.

Studia huius aetatis, ad subtiliorem cognitionem veterum scriptorum conversa, uberem praebuerunt multis materiam, de qua agerent, similitudines, comparationes, imagines, praesertim poetarum. Longum est recensere singulos, id genus ornamenta secutos, inter quos Homericæ attigerunt Inana et Rasia; Sophocles Bassus, Plautina ac Terentiana Vortaninus, Ciceroniana Meisnerius et Nottola, Vergiliana Kopetschius, Lucaniana Hundtius, Claudiana Guntherius, Aligheriana Venturinus.

Operae pretium erat Horatianas quoque comparationes persequi et in unum collectas oculis studiosorum subicere, quas doctissimi viri passim notavissent, in quibus prae ceteris Bindius, Boninus, Cima, Cortesius, Desprezianus, Dillenburgerius, Doeringius, Kieslingius, Mancinus, Orellius, Sabbadinus, Schultzius, Trezza, Usanus.

Peropportunitatem huiusmodi opus exhibuit vir cl. Aloisius Mannucci, edito libro de elementis comparationum in H. Flacco, idem qui triennio ante de arte critica ipsius poetae felicissime scripsit. Peropportunitatem, inquam, opus; neque enim rhetorum more id egit, ut adminicula compararet puerorum conatibus vel sodalitiis Cherilorum, sed elementa introspezit, quibus figurae illae coalescerent, notavitque leges, quibus apte constarent. Sic instituta investigatio, non otiosa illa quidem, sed maxime digna videtur quum praecipientium ingenio, tum studio discentium. Ita enim fit ut conditiones temporum, in quae summi auctores inciderint, et ipsorum indoles sensusque melius intellegantur; quandoquidem comparationes fere ex iis rebus exsurgant, quae semel

scriptoris animum vehementius affecerint. Praeterea, per minutarum rerum patientem indagationem, et philosopho suppeditatur, unde possit naturae arcana perspicere, et pulcri studioso, unde artis aestimare potentiam.

Liber duas partes complectitur, quarum altera de materia Horatianae comparationis agit, altera de forma. In prima, post tradita quaedam de huius utilitate studii, de origine figurarum, de historia comparationum, de Flacci imitatione, seu verius derivatione a graecis exemplaribus, de totius denique operis ratione, Horatianas comparationes, sive imagines, similitudines, dissimilitudines apte dividit in novem capita, quae scite evolvit, indice praemisso rerum commodissimo. Altera pars usus quosdam animadvertit Flacci proprios, uti sunt non adhibitae plerumque particulae comparandi, cuius omissionis causa saepius haeremus meditantibus « tenui deducta poemata filo »; item et comparationes unius membri, et forma conditionis propositae, et amplificatae, et coacervatae.

In singulis vero cl. doctor ea rei peritia ac iudicii salubritate versatur, ut eius libri lectione haud exiguum partem Flacci carminum, nisi profanus omnino fueris, interpretari possis ac degustare. Nam, « variis figuris » Horatius, uti eum appellat Quintilianus, comparationibus abundat, quas Mannucci enumerat usque ad septuaginta tres supra sexcenta.

Restat ut quicumque sunt artis non vani amatores, et qui Venusini poetae carmina in deliciis habent, perutili scripto Aloisii Mannucci sermone ditare non minus quam studia festinent.

P. ANGELINI.

AENIGMATA

I.

Femina sum; me femina diligit; ipsa retexit Penelope olim me, redituro in coniuge amato Suspirans. Neutrum Bellona Diana Venusque Me adiiciunt, ut vulnera dent hominique feræque. Id mutare velis, cum prima et tertia possint Inter se variare notae: huc nos cogimur omnes.

II.

Praeteriere in me; referet neque Iuppiter annos; Lente adventantes vox mea significat. Verbum hoc scribe retro: robustis viribus ingens Athleta existens anti Crotone fuit.

A. E. DE DRUFFEL.

Ex sociis, qui utriusque aenigmatis interpretationem ad commentarii moderatorem miserint intra duos menses, unus, sortitus, gratis accipiet opus novissime editum, cui titulus:

PETRI ANGELINI

LOLIUS

SIVE

DE PROVECTA LATINITATE

Aenigmata a. IV, n. XII proposita his respondent:

1) Lac-una-r. 2) F-astus.

Ea rite soluta miserunt:

Ed. Bianco; Franc. Xav. Reuss; Th. Vinas Sch. Piar. Roma — Herm. Gini. *Taurinis aquis* — F. Arneri, *Mediolano* — Guil. Schenz. *Ratisbona* — Fr. Gordon. *Mancunio* — H. A. Strong. *Lisepalo* — Fr. Sallares Sch. Piar. *Sabadello* — I. Walter. *Neo-Eboraco* — Societas philologica *Mediolanensis* — Car. Stegmüller. *Sabaria* — Iul. Sernstinger. *Dresda* — Ad. Huza. *Grybovia* — Collegium Sch. Piarum *Stellae* — Vinc. Starace; Fr. Altobelli S. I. *Neapoli* — Lud. De Rubels. *Ipsio* — Petr. Garrone. *Pessana ad Vercellas* — Ver. Carliolati. *Vicentia* — Alois. Sauer. *Francosurto ad Moenum* — Ioan. Battianus. *Volaterra* — G. P. Z. *Modoesta* — Ioan. Cantone. *Ceva marchio*. *Ronco ad Bugellam* — I. Szymaitis. *Optitoki* — Georg. Maurer; Ioan. Brill. *Bonna* — Alois. Cappelli. *Senis* — I. Aguilar. *Morelia*.

Sortitus est praemium

IOANNES CANTONE CEVA,

ad quem gratis missum est opus, cui titulus:

LE EGLOGHE PESCHERECCIE

DI IACOPO SANNAZZARO

ED ALTRE POESIE LATINE

con la versione in versi italiani di LUIGI GRILLI.

Sponsor: IOANNES BAPTISTA CIAMPI, iurisperitus.

ROMAE — Ex officina *Pacis* Phil. Cuggiani.